

ความต้องการสารสนเทศของผู้สูงอายุเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ

โรงเรียนผู้สูงอายุตำบลมะเอี อำเภอรวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด

INFORMATION NEEDS TO IMPROVE QUALITY OF LIFE FOR THE ELDERLY OF ELDERLY SCHOOL IN MA-AUE SUB-DISTRICT, THAWATBURI DISTRICT, ROI-ET PROVINCE

ธิดารัตน์ สาระพล

THIDARAT SARAPHON

มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด

ROI ET RAJABHAT UNIVERSITY

ร้อยเอ็ด

ROI-ET

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความต้องการสารสนเทศของผู้สูงอายุโรงเรียนผู้สูงอายุตำบลมะเอี อำเภอรวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด โดยมีประชากรเป็นผู้สูงอายุในโครงการโรงเรียนผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลมะเอี จำนวน 55 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามเกณฑ์โดยใช้เทคนิคการอ้างอิงแบบต่อเนื่องปากต่อปาก (Snowball sampling technique) ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 14 คน ที่สามารถตอบข้อคำถามงานวิจัยได้อย่างสมบูรณ์ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์ แบบมีโครงสร้าง ด้วยวิธีการสัมภาษณ์และอธิบายรายละเอียดเพิ่มเติมเพื่ออำนวยความสะดวกในการอ่าน การรับรู้ทางการฟัง และการมองเห็นไม่ชัดเจนของผู้สูงอายุซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่าง เนื้อหาประกอบด้วย ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม การรับรู้สารสนเทศของผู้สูงอายุ คุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ และความต้องการสารสนเทศของผู้สูงอายุ ใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า ผู้สูงอายุสามารถรับรู้สารสนเทศได้จากการฟัง มีคุณภาพชีวิตชีวิตด้านที่อยู่อาศัย และ มีความต้องการสารสนเทศด้านเนื้อหาสารสนเทศ คือ คุณภาพชีวิตที่เกี่ยวกับความต้องการเรื่องการดูแลสุขภาพในแต่ละโรค เช่น เบาหวาน ความดันโลหิตสูงมากที่สุด ด้านเนื้อหาของสารสนเทศที่สำคัญ คือ เรื่องการศึกษา การเรียนรู้ที่จัดให้กับผู้สูงอายุ ด้านรูปแบบของสารสนเทศ คือ สื่อโสตวัสดุ เช่น รายการวิทยุเสียงตามสาย ด้านแหล่งสารสนเทศ คือ มีบุคลากรเฉพาะประสานงานเกี่ยวกับผู้สูงอายุ และ ด้านอื่น ๆ คือ มีการจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ

คำสำคัญ : ความต้องการสารสนเทศ, สารสนเทศผู้สูงอายุ, โรงเรียนผู้สูงอายุ

ABSTRACT

The research aimed to study information needs to improve quality of life for the elderly people of Elderly School in Ma-Aue Aub-district, Thawatburi District, Roi-Et Province by using 55 elderly people from the Elderly school in Ma-Aue Sub-district. Snowball sampling technique was used for find participants who could completely answer to question. Structured-interview was used for elderly people by more descriptive interview and when informants were unclear by reading,

listening, or viewing the interview form. Interview guideline includes general information of participants, information perception of elderly, quality of elderly people's lives, and information needs of elderly people. Data were analyzed by using descriptive statistics include mean and standard deviation. The research findings were as follows: 1) information perception of elderly people was mainly listening, respectively, reading and viewing 2) quality of elderly people's life was at high level by respectively habitat, health and incomes and expansion, and 3) information needs of elderly people were at high level. Content of information about quality of life was mainly needs, in found that health care in each disease such as diabetes, high blood pressure were important; legal rights of the elderly people and moral sustain such as religious activities, the least was occupation and entertainment contents. The least information requirement also was the information format.

Keywords : Information needs, Elderly information, Elderly school

บทนำ

“สังคมผู้สูงอายุ” คือ สังคมที่มีผู้สูงอายุจำนวนมากจนอาจทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างแรงงานครั้งใหญ่ของระบบเศรษฐกิจและสังคม ประชากรโลกในอนาคตจำเป็นต้องพิจารณาถึงการเปลี่ยนแปลงและเตรียมรับมือกับสังคมผู้สูงอายุ โดยองค์การสหประชาชาติได้ตระหนักถึงปัญหาและเตรียมความพร้อมรับมือการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ และได้ดำเนินการประชุมเกี่ยวกับผู้สูงอายุ เมื่อปี พ.ศ.2545 เพื่อหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับภาวะประชากรผู้สูงอายุจากการประชุมดังกล่าว มีการลงมติยอมรับแผนปฏิบัติการระหว่างประเทศมาดริดเกี่ยวกับผู้สูงอายุ (Madrid International Plan of Action on Aging : MIPAA) ที่เน้นการพัฒนา 3 ประการ คือ 1) ผู้สูงอายุกับการพัฒนา 2) สูงวัยอย่างสุขภาพดี และ 3) การสร้างสภาพแวดล้อมที่เกื้อหนุนต่อการดำรงชีวิต (กรมกิจการผู้สูงอายุ, 2559; คณะกรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติ, 2553)

สำหรับประเทศไทยนั้น สำนักงานสถิติแห่งชาติ (2557) นำเสนอข้อมูลว่าประเทศไทยได้สำรวจผู้สูงอายุครั้งแรกในปี พ.ศ. 2537 และก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุตั้งแต่ปี พ.ศ. 2548 โดยมีจำนวนและสัดส่วนของผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว และต่อเนื่อง มีประชากรผู้สูงอายุปัจจุบันร้อยละ 14.9 ของประชากรทั้งหมด จำนวนผู้สูงอายุมีมากถึง 10 ล้านคน นอกจากนี้ รายงานขององค์การแรงงานระหว่างประเทศ ปี พ.ศ. 2552 ระบุว่าประเทศไทยจะมีประชากรสูงอายุมากขึ้น โดยคาดกันว่าจำนวนผู้มีอายุมากกว่า 65 ปี จะมีจำนวนประมาณร้อยละ 20 ของประชากร พ.ศ. 2568 และเพิ่มขึ้นร้อยละ 30 ใน พ.ศ. 2593 ตามลำดับ และเมื่อเปรียบเทียบกับ การแบ่งการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุขององค์การสหประชาชาติแล้ว ประเทศไทยจะเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ในปี พ.ศ. 2568 และจากสถานการณ์และแนวโน้มการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ โดยสมบูรณ์ของประเทศไทย ทำให้ประเทศไทยได้เตรียมความพร้อมและหาทางรับมือกับปัญหาในอนาคต ไม่ว่าจะเป็นปัญหาผู้สูงอายุขาดคนดูแล ปัญหาสุขภาพผู้สูงอายุ ปัญหาการเข้าถึงสวัสดิการของผู้สูงอายุ ปัญหาการสร้างกับรับรู้ในผู้สูงอายุ ปัญหาการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุ จะเห็นได้จากนโยบายต่างที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเพื่อให้ผู้สูงอายุมีความพึงพอใจในตนเอง ทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ สิ่งแวดล้อม ความเป็นอยู่ สถานะความสัมพันธ์ในสังคมและครอบครัว เช่น การให้ผู้สูงอายุได้รับเบี้ยยังชีพ การส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุผ่านกองทุนหลักประกันสุขภาพ สปสช. การจัดกิจกรรมโรงเรียนผู้สูงอายุ หรือการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุเข้าถึงสารสนเทศที่สนใจและเป็นประโยชน์กับผู้สูงอายุ ซึ่งสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่ต้องการให้ประชาชนได้เรียนรู้ตลอดชีวิต

โรงเรียนผู้สูงอายุ เป็นกิจกรรมหนึ่งที่ส่งเสริมให้ผู้สูงอายุเข้าถึงสารสนเทศที่สนใจและเป็นประโยชน์กับผู้สูงอายุ ดำเนินการโดยส่วนงานปกครองส่วนท้องถิ่นซึ่งโรงเรียนผู้สูงอายุเป็นรูปแบบหนึ่งในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต การจัดการศึกษา การพัฒนาทักษะเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ และกิจกรรมของโรงเรียนผู้สูงอายุจะเป็นเรื่องที่ผู้สูงอายุสนใจ

และมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิต ช่วยเพิ่มพูนความรู้ ทักษะชีวิตที่จำเป็น แต่ที่ผ่านมามีการเรียนการสอนของผู้สูงอายุยังไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร เนื่องจากบทเรียนที่ไม่น่าสนใจ หรือถ่ายทอดข้อมูลไม่ตรงตามความต้องการของผู้สูงอายุนอกจากนี้ผู้สูงอายุที่ไม่สามารถมาเรียนในโรงเรียนผู้สูงอายุแต่มีความต้องการสารสนเทศการไม่สามารถเข้าถึงสารสนเทศได้ เพราะช่องทางการเข้าถึงสารสนเทศของผู้สูงอายุยังไม่มีประสิทธิภาพ (เกษศรีรินทร์ ใจแก้ว, 2557; พรชิตา อุปลัมภ์, 2559; Hirakawa, Kuzuya, Enoki, & Uemura, 2011) โดยปัจจัยสำคัญที่จะช่วยพัฒนาให้โรงเรียนผู้สูงอายุประสบผลสำเร็จนั้นคือ สารสนเทศ ซึ่งในแผนปฏิบัติการระหว่างประเทศมาดริดเกี่ยวกับผู้สูงอายุชี้ให้เห็นว่าการเข้าถึงสารสนเทศความรู้ การศึกษา และการฝึกอบรมเป็นพื้นฐานสำคัญอย่างยิ่งที่ช่วยให้ผู้สูงอายุสามารถใช้ชีวิตอย่างมีคุณภาพ และเป็นส่วนหนึ่งของสังคมฐานความรู้ ทั้งนี้ต้องจัดสภาพแวดล้อมให้ผู้สูงอายุมีโอกาสทางการเรียนรู้หรือเข้าถึงสารสนเทศที่เท่าเทียมกัน ทั้งการส่งเสริมการรู้หนังสือ การศึกษาตลอดชีวิต การฝึกอบรมทักษะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร การจัดการบริการสารสนเทศที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุ ตลอดจนการออกแบบสื่อ ไม่ว่าจะเป็นสิ่งพิมพ์ เสียงหรือคอมพิวเตอร์ ให้สอดคล้องกับสภาพร่างกายผู้สูงอายุ โดยประเทศไทยได้กำหนดแนวทางการพัฒนาเกี่ยวกับสารสนเทศผู้สูงอายุไว้ในแผนแม่บทเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (ฉบับที่ 3) และแผนพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (2559) ยุทธศาสตร์ที่ 3 การสร้างสังคมคุณภาพที่ทั่วถึงเท่าเทียมกันด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล จะมุ่งสร้างประเทศไทยที่ประชาชนทุกกลุ่มโดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มเกษตรกร ผู้ที่อยู่ในชุมชนห่างไกล ผู้สูงอายุ ผู้ด้อยโอกาส และคนพิการ สามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากการบริการต่าง ๆ ของรัฐผ่านเทคโนโลยีดิจิทัล มีข้อมูลองค์ความรู้ ทั้งระดับประเทศและระดับท้องถิ่น

ผู้วิจัยเห็นถึงความสำคัญของการพัฒนาคุณภาพผู้สูงอายุ โดยนำแนวคิดความต้องการสารสนเทศ การศึกษา ผู้ใช้และพฤติกรรมสารสนเทศ ตั้งแต่กระบวนการศึกษาความต้องการสารสนเทศของผู้สูงอายุ การศึกษาการใช้สารสนเทศ การให้การสนับสนุนด้านสารสนเทศให้แก่ผู้สูงอายุที่ตอบสนองต่อความต้องการที่แท้จริงของผู้สูงอายุ (Case, 2002; Nicholas, 2005; Fidel, 2012) ผลการศึกษาวิจัยนี้ทำให้ทราบความต้องการสารสนเทศของผู้สูงอายุ นำสู่การเสนอต่อผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งในระดับนโยบายและระดับพื้นที่ที่ต้องการนำความต้องการสารสนเทศไปพัฒนาหรือปรับปรุงการให้บริการสารสนเทศที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุรองรับการก้าวเข้าสู่ “สังคมผู้สูงอายุ”

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาความต้องการสารสนเทศของผู้สูงอายุสำหรับการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ โรงเรียนผู้สูงอายุ ตำบลมะอึ อำเภอน้ำขุ่น จังหวัดร้อยเอ็ด

ประโยชน์ของการวิจัย

1. หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น องค์การบริหารส่วนตำบลทราบข้อมูลความต้องการสารสนเทศของผู้สูงอายุนำไปสู่การพัฒนาโครงการ/กิจกรรม/ระบบสารสนเทศสำหรับผู้สูงอายุในอนาคต
2. นักวิจัย สถาบันการศึกษา ทราบความต้องการสารสนเทศของผู้สูงอายุ สามารถประยุกต์ใช้องค์ความรู้ผู้สูงอายุในการพัฒนาการเรียนรู้อ การศึกษาค้นคว้า

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษานี้ใช้วิธีการเชิงสำรวจ (Survey research) เลือกกลุ่มตัวอย่างแบบตามความสะดวก (Convenience sampling) เนื่องจากผู้สูงอายุบางคนสุขภาพไม่แข็งแรง ไม่สามารถให้ข้อมูลได้ในเวลาที่ผู้วิจัยเข้าไปเก็บรวบรวมข้อมูล

บางคนเดินทางไปพบแพทย์ตามอาการโรค เช่น คลินิกเบาหวานและความดันโลหิตสูง ประชากรในการศึกษานี้เป็นผู้สูงอายุจำนวน 55 คน เป็นผู้สูงอายุที่ลงทะเบียนเป็นนักเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลมะอึ ปี 2560 (โรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลมะอึ, 2560) ผู้วิจัยได้กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างไม่น้อยกว่าร้อยละ 20 (สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2550) จากประชากร 55 คน กลุ่มตัวอย่างไม่น้อยกว่า 11 คน โดยมีขั้นตอน ดังนี้

1. ติดต่อประสานงานกับเจ้าหน้าที่สำนักงานเทศบาลตำบลมะอึเพื่อขอบัญชีรายชื่อของผู้เข้าร่วมโครงการฯ และขออนุญาตลงพื้นที่ตามวันเวลาที่กำหนด
2. ลงพื้นที่ที่บ้านผู้อำนวยการโรงเรียนผู้สูงอายุฯ แนะนำตัวและอธิบายวัตถุประสงค์การวิจัยและสอบถามข้อมูลเบื้องต้น
3. ผู้วิจัยใช้เทคนิคการอ้างอิงต่อเนื่องแบบปากต่อปาก (Snowball sampling technique) ให้ผู้อำนวยการเสนอกลุ่มตัวอย่างคนแรกและคนที่สอง จากนั้นใช้ดำเนินการ Snowball โดยตรวจสอบพื้นที่ที่อยู่ใกล้เคียงกันและตรวจสอบว่าเป็นผู้สูงอายุที่อยู่ในโครงการฯ จนกระทั่งได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 14 คน

เครื่องมือวิจัยและการตรวจสอบ

ผู้วิจัยใช้แบบสอบถาม แต่ใช้วิธีการสัมภาษณ์เนื่องจากต้องการอธิบายรายละเอียดที่เกี่ยวข้องและข้อมูลที่จำเป็น รวมถึงการทำความเข้าใจกับคุณเคยกับผู้สูงอายุ เนื่องจาก ผู้สูงอายุมีข้อจำกัดด้านสภาวะร่างกายที่ส่งผลต่อการรับรู้สารสนเทศ เช่น อ่านไม่ชัดหรืออ่านช้า การรับรู้ทางการฟังและการมองเห็นไม่ชัดเจน ผู้วิจัยได้พัฒนาเครื่องมือวิจัยจากการศึกษาค้นคว้างานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความต้องการสารสนเทศของผู้สูงอายุ (เกษกรินทร์ ใจแก้ว, 2557; พรชิตา อุปลัมภ์, 2559; Case, 2002; Nicholas, 2005; Hirakawa, Kuzuya, Enoki, & Uemura, 2011; Fidel, 2012) ประกอบด้วย ตอนที่ 1 สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ตอนที่ 2 ความพึงพอใจต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ โรงเรียนผู้สูงอายุตำบลมะอึ อำเภอรวยบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด ตอนที่ 3 ความต้องการสารสนเทศของผู้สูงอายุ โรงเรียนผู้สูงอายุตำบลมะอึอำเภอรวยบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด และตอนที่ 4 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ นำแบบสอบถาม เสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน เพื่อนำมาวิเคราะห์ดัชนีความสอดคล้องระหว่างรายการข้อคำถามกับวัตถุประสงค์การวิจัยด้วยค่า IOC (Index of item objective congruence) โดยใช้สูตรของ บุญชม ศรีสะอาด (2553) ได้ค่า IOC เท่ากับ 0.84 จากนั้นผู้วิจัยได้ดำเนินการสัมภาษณ์โดยใช้แบบสอบถามและอธิบายรายละเอียดเพิ่มเติม

การวิเคราะห์ข้อมูล

ใช้สถิติเชิงพรรณนาเพื่อหาค่าทางสถิติ ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน นำค่าเฉลี่ยที่ได้มาแปลความหมายแล้วเปรียบเทียบกับเกณฑ์ (บุญชม ศรีสะอาด, 2553) ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.51 – 5.00 อยู่ในระดับมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.51 – 4.50 อยู่ในระดับมาก

ค่าเฉลี่ย 2.51 – 3.50 อยู่ในระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.51 – 2.50 อยู่ในระดับน้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.50 อยู่ในระดับน้อยที่สุด

จากนั้นนำเสนอข้อมูลรูปภาพกราฟเส้นและตารางพร้อมกับการอธิบายเชิงพรรณนา

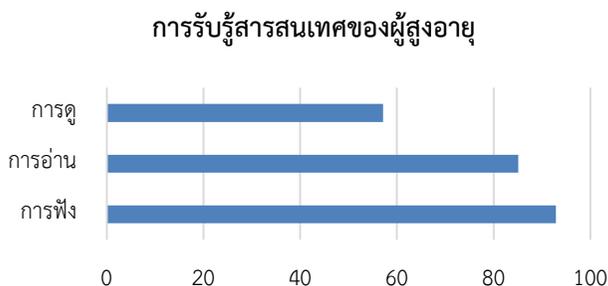
ผลการวิจัย

ผลการศึกษาความต้องการสารสนเทศของผู้สูงอายุเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุโรงเรียนผู้สูงอายุตำบลมะอึ อำเภอรวยบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด แสดงผลการวิจัยดังนี้

1. การรับรู้สารสนเทศของผู้สูงอายุ

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (ร้อยละ 78.60) ส่วนใหญ่มีช่วงอายุระหว่าง 60-69 ปี (ร้อยละ 71.40) ส่วนใหญ่ยังคงสถานภาพสมรส (ร้อยละ 57.10) อาศัยอยู่ร่วมกับบุตรหลานในครัวเรือน (ร้อยละ 50.00) ระดับการศึกษาประถมศึกษา (ร้อยละ 57.10) ส่วนใหญ่การทำงานหรือประกอบอาชีพจะทำงานเพียงเล็กน้อยในครัวเรือน เช่น ทำความสะอาดบ้าน ดูแลบ้าน (ร้อยละ 71.40) ส่วนการตัดสินใจในครอบครัวนั้นส่วนใหญ่มีส่วนร่วมทุกครั้ง (ร้อยละ 50.00) และผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ส่วนใหญ่ไม่ได้มีบทบาทหรือตำแหน่งทางสังคม (ร้อยละ 57.10)

การรับรู้สารสนเทศ พบว่าส่วนใหญ่สามารถรับรู้สารสนเทศได้จากการฟัง (ร้อยละ 92.90) การอ่าน (ร้อยละ 85.10) และการดู (ร้อยละ 57.10) แสดงดังภาพที่ 1



ภาพที่ 1 การรับรู้สารสนเทศของผู้สูงอายุ

โดยสื่อที่ใช้คือรายการจากโทรทัศน์ (ร้อยละ 85.70) รองลงมาคือข่าววิทยุ (ร้อยละ 57.10) และหนังสือ (ร้อยละ 42.90) โดยแหล่งที่ใช้สารสนเทศมาจากโทรทัศน์ (ร้อยละ 85.70) รองลงมาคือวิทยุ (ร้อยละ 57.10) และโทรศัพท์ (ร้อยละ 50.00) อุปกรณ์ที่ใช้ส่วนใหญ่คือ โทรทัศน์ (ร้อยละ 85.70) รองลงมาคือโทรศัพท์ (ร้อยละ 71.40) และวิทยุ (ร้อยละ 64.30) ช่วงเวลาที่ใช้สารสนเทศส่วนใหญ่เป็นช่วงเย็น (ร้อยละ 50.00) โดยวัตถุประสงค์การใช้สารสนเทศส่วนใหญ่คือติดตามข่าวสารบ้านเมือง (ร้อยละ 85.70) รองลงมาคือเพื่อพักผ่อนหย่อนใจ (ร้อยละ 71.40)

2. คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ

คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุตำบลมะเอี อำเภอรวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด แสดงผลการวิจัยดังตารางที่ 1

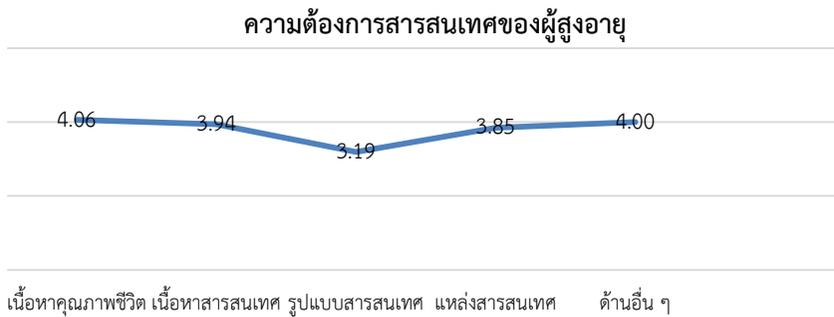
ตารางที่ 1 คุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ

คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ	\bar{X}	S.D.	ความหมาย
1. ด้านสภาพร่างกายและจิตใจ	4.33	0.76	มาก
2. ด้านที่อยู่อาศัย	4.36	0.64	มาก
3. ด้านอาหารและโภชนาการ	4.17	0.65	มาก
4. ด้านรายได้รายจ่าย	3.09	0.89	ปานกลาง
5. ด้านสวัสดิการทางสังคม	3.95	0.83	มาก
รวม	3.98	0.76	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.98$, S.D.=0.76) จำแนกเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากจำนวน 4 ด้าน คือ ด้านที่อยู่อาศัย ($\bar{X}=4.36$, S.D.=0.64) ด้านสภาพร่างกายและจิตใจ ($\bar{X}=4.33$, S.D.=0.76) ด้านอาหารและโภชนาการ ($\bar{X}=4.17$, S.D.=0.65) และด้านสวัสดิการทางสังคม ($\bar{X}=3.95$, S.D.=0.83) สำหรับ ด้านรายได้รายจ่าย อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.09$, S.D.=0.89)

3. ความต้องการสารสนเทศของผู้สูงอายุ

ความต้องการสารสนเทศของผู้สูงอายุ แสดงผลการวิจัยดังภาพที่ 2



ภาพที่ 2 ค่าเฉลี่ยความต้องการสารสนเทศของผู้สูงอายุ

จากภาพที่ 2 ผู้สูงอายุมีความต้องการสารสนเทศ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.81$) จำแนกรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมาก 4 ด้าน คือ ด้านเนื้อหาสารสนเทศที่เกี่ยวกับคุณภาพชีวิต ($\bar{X}=4.06$) ด้านอื่น ๆ ($\bar{X}=4.00$) ด้านเนื้อหาสารสนเทศที่สำคัญ ($\bar{X}=3.94$) และ ด้านแหล่งสารสนเทศ ($\bar{X}=3.85$) สำหรับ ด้านรูปแบบของสารสนเทศ อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.19$, S.D.=1.04) โดยแสดงผลการวิจัยจำแนกเป็นรายด้านดังตารางที่ 2 ถึงตารางที่ 6

ตารางที่ 2 ความต้องการสารสนเทศของผู้สูงอายุ ด้านเนื้อหาสารสนเทศที่เกี่ยวกับคุณภาพชีวิต

ด้านเนื้อหาของสารสนเทศที่เกี่ยวกับคุณภาพชีวิต	\bar{X}	S.D.	ความหมาย
1. เรื่องการดูแลสุขภาพในแต่ละโรค เช่น เบาหวาน ความดันโลหิตสูง	4.36	0.63	มาก
2. เรื่องเกี่ยวกับสวัสดิการ บริการที่รัฐจัดให้ผู้สูงอายุ	4.14	0.77	มาก
3. เรื่องเกี่ยวกับสิทธิทางกฎหมายของผู้สูงอายุ	4.29	0.73	มาก
4. เรื่องการจรรโลงใจ สบายใจ เช่น เรื่องเกี่ยวกับพุทธศาสนา	4.29	0.47	มาก
รวมเฉลี่ย	4.27	0.65	มาก

จากตารางที่ 2 พบว่า ความต้องการด้านเนื้อหาที่เกี่ยวกับคุณภาพชีวิต โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.27$, S.D.=0.65) จำแนกเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ ดังนี้ เรื่องการดูแลสุขภาพในแต่ละโรค เช่น เบาหวาน ความดันโลหิตสูง ($\bar{X}=4.36$, S.D.=0.63) เรื่องเกี่ยวกับสิทธิทางกฎหมายของผู้สูงอายุ ($\bar{X}=4.29$, S.D.=0.73) เรื่องจรรโลงใจ สบายใจ เช่น เรื่องเกี่ยวกับพุทธศาสนา ($\bar{X}=4.29$, S.D.=0.47) และ เรื่องเกี่ยวกับสวัสดิการ บริการที่รัฐจัดให้ผู้สูงอายุ ($\bar{X}=4.14$, S.D.=0.77) ตามลำดับ

ตารางที่ 3 ความต้องการสารสนเทศของผู้สูงอายุ ด้านเนื้อหาสารสนเทศที่สำคัญ

ด้านเนื้อหาของสารสนเทศที่สำคัญ	\bar{X}	S.D.	ความหมาย
1. เรื่องเร่งด่วนและความเสี่ยง เช่น นโยบายเกี่ยวกับผู้สูงอายุ การเตรียมความพร้อมการเป็นสังคมผู้สูงอายุ หรือเรื่องเกี่ยวกับการป้องกันความเสี่ยง เช่น น้ำท่วม ภัยแล้ง	4.14	0.66	มาก
2. เรื่องสุขภาพและสวัสดิการทางสังคมของผู้สูงอายุ	4.21	0.70	มาก
3. เรื่องการศึกษา การเรียนรู้ที่จัดให้กับผู้สูงอายุ	4.29	0.47	มาก
รวมเฉลี่ย	4.21	0.61	มาก

จากตารางที่ 3 พบว่า ความต้องการด้านเนื้อหาของสารสนเทศที่สำคัญ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.21$, S.D.=0.61) จำแนกเป็นรายชื่อ พบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ ดังนี้ เรื่องการศึกษา การเรียนรู้ที่จัดให้กับผู้สูงอายุ ($\bar{X}=4.29$, S.D.=0.47) เรื่องสุขภาพและสวัสดิการทางสังคมของผู้สูงอายุ ($\bar{X}=4.21$, S.D.=0.70) และ เรื่องเร่งด่วนและความเสี่ยง เช่น นโยบายเกี่ยวกับผู้สูงอายุ การเตรียมความพร้อมการเป็นสังคมผู้สูงอายุ หรือเรื่องเกี่ยวกับการป้องกันความเสี่ยง เช่น น้ำท่วม ภัยแล้ง ($\bar{X}=4.14$, S.D.=0.66) ตามลำดับ

ตารางที่ 4 ความต้องการสารสนเทศของผู้สูงอายุ ด้านรูปแบบของสารสนเทศ

ด้านรูปแบบของสารสนเทศ	\bar{X}	S.D.	ความหมาย
1. สิ่งพิมพ์ เช่น หนังสือ หนังสือพิมพ์ แผ่นพับ	3.14	1.10	ปานกลาง
2. สื่อโสตทัศนฯ เช่น รายการวิทยุ เสียงตามสาย	3.50	0.76	ปานกลาง
3. สื่ออิเล็กทรอนิกส์ เช่น ข้อมูลในอินเทอร์เน็ต	2.93	1.27	ปานกลาง
รวมเฉลี่ย	3.19	1.04	ปานกลาง

จากตารางที่ 4 พบว่า ความต้องการด้านรูปแบบของสารสนเทศ โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.19$, S.D.=1.04) จำแนกเป็นรายชื่อ พบว่า อยู่ในระดับปานกลางทุกข้อ ดังนี้ สื่อโสตทัศนฯ เช่น รายการวิทยุ เสียงตามสาย ($\bar{X}=3.50$, S.D.=0.76) สิ่งพิมพ์ เช่น หนังสือ หนังสือพิมพ์ แผ่นพับ ($\bar{X}=3.14$, S.D.=1.10) และ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ เช่น ข้อมูลในอินเทอร์เน็ต ($\bar{X}=2.93$, S.D.=1.27) ตามลำดับ

ตารางที่ 5 ความต้องการสารสนเทศของผู้สูงอายุ ด้านแหล่งสารสนเทศ

ด้านแหล่งสารสนเทศ	\bar{X}	S.D.	ความหมาย
1. มีวิทยากรที่มีความรู้เฉพาะด้านมาให้ความรู้	4.21	0.70	มาก
2. มีบุคลากรเฉพาะประสานงานเกี่ยวกับผู้สูงอายุ	4.36	0.63	มาก
3. มีหนังสือ หนังสือพิมพ์ที่จัดให้บริการในชุมชน	4.07	0.92	มาก
รวมเฉลี่ย	4.21	0.75	มาก

จากตารางที่ 5 พบว่า ความต้องการด้านแหล่งสารสนเทศ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.21$, S.D.=0.75) จำแนกเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ ดังนี้ มีบุคลากรเฉพาะประสานงานเกี่ยวกับผู้สูงอายุ ($\bar{X}=4.36$, S.D.=0.63) มีวิทยากรที่มีความรู้เฉพาะด้านมาให้ความรู้ ($\bar{X}=4.21$, S.D.=0.70) และ มีหนังสือ หนังสือพิมพ์ที่จัดให้บริการในชุมชน ($\bar{X}=4.07$, S.D.=0.92) ตามลำดับ

ตารางที่ 6 ความต้องการสารสนเทศของผู้สูงอายุ ด้านอื่น ๆ

ด้านอื่น ๆ	\bar{X}	S.D.	ความหมาย
1. มีการจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ	4.50	0.65	มาก
2. มีการจัดกิจกรรมที่ผู้สูงอายุสามารถเข้าร่วมได้	4.43	0.65	มาก
3. เชิญผู้สูงอายุเป็นวิทยากร/ที่ปรึกษา	4.00	0.78	มาก
รวมเฉลี่ย	4.31	0.69	มาก

จากตารางที่ 6 พบว่า ความต้องการด้านอื่น ๆ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.31$, S.D.=0.69) จำแนกเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ ดังนี้ การจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ ($\bar{X}=4.50$, S.D.=0.65) มีการจัดกิจกรรมที่ผู้สูงอายุสามารถเข้าร่วมได้ ($\bar{X}=4.43$, S.D.=0.65) และ เชิญผู้สูงอายุเป็นวิทยากร/ที่ปรึกษา ($\bar{X}=4.00$, S.D.=0.78) ตามลำดับ

อภิปรายผล

1. ผู้สูงอายุสามารถรับรู้สารสนเทศได้จากการฟัง โดยสื่อที่ใช้คือรายการโทรทัศน์ แหล่งที่ใช้สารสนเทศมาจากโทรทัศน์ และอุปกรณ์ที่ใช้คือ โทรทัศน์ ช่วงเวลาที่ใช้สารสนเทศเป็นช่วงเย็น โดยมีวัตถุประสงค์คือการติดตามข่าวสารบ้านเมือง ทั้งนี้อาจเกิดจากสุขภาพทั้งร่างกายและจิตใจเสื่อมถอยลง ทำให้การรับรู้สารสนเทศน้อยลงได้เช่นกัน จึงสรุปได้ว่า การรับรู้ที่เหมาะสมสำหรับช่วงวัยของผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุ คือการฟัง ซึ่งสอดคล้องกับ เกษศรีรินทร์ ใจแก้ว (2557) ที่พบว่า ช่องทางที่ผู้สูงอายุใช้คือ ผู้สูงอายุเลือกช่องทางในการรับข้อมูลข่าวสารทางโทรทัศน์มากที่สุดและเชื่อมั่นความถูกต้องของสารสนเทศที่มาจากสื่อโทรทัศน์ สำหรับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก จำแนกเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากจำนวน 4 ด้าน คือ ด้านที่อยู่อาศัย ด้านสภาพร่างกายและจิตใจ ด้านอาหารและโภชนาการ และด้านสวัสดิการทางสังคม สำหรับ ด้านรายได้รายจ่าย อยู่ในระดับปานกลาง

2. ผู้สูงอายุมีความต้องการสารสนเทศ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก จำแนกรายด้าน ดังนี้ ด้านเนื้อหาสารสนเทศที่เกี่ยวกับคุณภาพชีวิต คือ เรื่องการดูแลสุขภาพในแต่ละโรค เช่น เบาหวาน ความดันโลหิตสูง ด้านเนื้อหาของสารสนเทศที่สำคัญ คือ เรื่องการศึกษา การเรียนรู้ที่จัดให้กับผู้สูงอายุ ด้านรูปแบบของสารสนเทศ คือ สื่อโสตวัสดุ เช่น รายการวิทยุ เสียงตามสาย ด้านแหล่งสารสนเทศ คือ มีบุคลากรเฉพาะประสานงานเกี่ยวกับผู้สูงอายุ และ ด้านอื่น ๆ คือ มีการจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ ทั้งนี้อาจเนื่องจากปัญหาโรคภัยไข้เจ็บที่ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ต้องเผชิญจึงส่งผลให้ผู้สูงอายุมีความต้องการรับรู้เนื้อหาสารสนเทศที่เกี่ยวกับคุณภาพชีวิตเพื่อนำมาเป็นแนวทางในการปฏิบัติตนให้มีสุขภาพที่ดี สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ต่อไป สอดคล้องกับ เนติยา แจ่มทิม และ สนิพร ยืนยง (2560) ที่ได้ศึกษาการใช้สื่อออนไลน์และการรู้เท่าทันสื่อสารสนเทศสุขภาพออนไลน์ ที่ต้องการสารสนเทศเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพและรูปแบบการดำเนินชีวิตอย่างมีสุขภาพสมบูรณ์ ประกอบกับผู้สูงอายุมีสุขภาพร่างกายและจิตใจเสื่อมถอยลง ทำให้การรับรู้สารสนเทศน้อยลงได้เช่นกัน

ดังนั้น การดำเนินกิจกรรมในโรงเรียนผู้สูงอายุจึงเป็นกิจกรรมที่มีคุณค่าต่อจิตใจของผู้สูงอายุ โดยเฉพาะผู้สูงอายุที่มีประสบการณ์ ได้นำความรู้มาเผยแพร่หรือได้มีบทบาทเป็นสมาชิกของกลุ่ม สอดคล้องกับ รัตนา แสงสว่าง (2552) ที่ได้ศึกษาการจัดการความรู้ ห้องสมุดชุมชนเคลื่อนที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลศรีฐาน อำเภอภูประดิ่ง จังหวัดเลย พบว่า ด้านบุคลากรที่ให้บริการ มีการจัดเตรียมผู้ให้บริการผู้ดำเนินกิจกรรมอาจมีทั้งต้นแบบวิทยากรและอาสาสมัครที่ผ่านการคัดกรองมาแล้วเรื่อง และอธิบายเกี่ยวกับสารสนเทศต่าง ๆ ได้

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1.1 ควรมีการศึกษาความต้องการสารสนเทศของผู้สูงอายุโรงเรียนผู้สูงอายุที่ประสบความสำเร็จและมีการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง

1.2 ควรศึกษาความพร้อมและศักยภาพของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินโครงการโรงเรียนผู้สูงอายุ

1.3 ควรศึกษาบทบาทของผู้บริหารหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและบุคลากรที่ปฏิบัติงานเกี่ยวกับสารสนเทศให้แก่ผู้สูงอายุทั้งในเชิงนโยบายและการดำเนินงาน

2. ข้อเสนอแนะในการปฏิบัติงาน

2.1 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินกิจกรรมโรงเรียนผู้สูงอายุนำผลการศึกษามาพัฒนาหรือปรับปรุง การดำเนินกิจกรรมให้ตรงกับความต้องการสารสนเทศของผู้สูงอายุ ประกอบกับวิเคราะห์ความพร้อมและศักยภาพของหน่วยงาน ให้การดำเนินกิจกรรม

2.2 แนวทางและนโยบายเกี่ยวกับสารสนเทศสำหรับผู้สูงอายุควรมีการระบุไว้ในแผนการดำเนินงานของหน่วยงาน ที่เกี่ยวข้องเพื่อรองรับการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุในอนาคต

เอกสารอ้างอิง

กรมกิจการผู้สูงอายุ. (2559). การดำเนินงานด้านผู้สูงอายุของประเทศไทยตามแผนปฏิบัติการระหว่างประเทศมาดริด ว่าด้วยเรื่องผู้สูงอายุ พ.ศ. 2545-2559. กรุงเทพมหานคร : กรมกิจการผู้สูงอายุ.

กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร. (2559). แผนพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม. กรุงเทพมหานคร : กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร.

เกษกรินทร์ ใจแก้ว. (2557). ความต้องการสารสนเทศของผู้สูงอายุในบ้านพักคนชราของรัฐในจังหวัดเชียงใหม่. การค้นคว้าแบบอิสระปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสารสนเทศศึกษา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.

คณะกรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติ. (2553). แผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ.2545-2564) ฉบับปรับปรุงครั้งที่ 1 พ.ศ.2552. กรุงเทพมหานคร : คณะกรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติ.

เนติยา แจ่มทิม และ ลินิพร ยืนยง. (2560). การใช้สื่อออนไลน์ และการรู้เท่าทันสื่อสารสนเทศสุขภาพออนไลน์ของผู้สูงอายุ จังหวัดสุพรรณบุรี. สุพรรณบุรี : วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีสุพรรณบุรี.

บุญชม ศรีสะอาด. (2553). การวิจัยเบื้องต้น (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพมหานคร : สุวีริยาสาส์น

พรชิตา อุปลัมภ์. (2559). พฤติกรรมการแสวงหาสารสนเทศด้านสุขภาพของผู้สูงอายุ. วารสารปาริชาติ, 29(2), 71-87.

รัตนา แสงสว่าง. (2552). การจัดการความรู้ห้องสมุดชุมชนเคลื่อนที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลศรีฐาน อำเภอภูประดิ่ง จังหวัดเลย. เลย : มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย.

- โรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลมะเอี. (2560). *โครงการโรงเรียนผู้สูงอายุ*. ไร่เอ็ด : สำนักงานเทศบาลตำบลมะเอี.
สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2557). *การสำรวจประชากรสูงอายุในประเทศไทย พ.ศ. 2557*. กรุงเทพมหานคร : สำนักงาน
สถิติแห่งชาติ.
- สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. (2550). *ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์*. กรุงเทพมหานคร : สามลดา.
- Case, D. O. (2002). *Looking for information: A survey of research on information seeking, needs, and behavior*. San Diego, Cali : Academic Press.
- Fidel, R. (2012). *Human information interaction: An ecological approach to information behavior*. Cambridge, Mass : The MIT Press.
- Hirakawa, Y., Kuzuya, M., Enoki, H., & Uemura, K. (2011). Information needs and sources of family caregivers of home elderly patients. *Archives of Gerontology and Geriatrics, 52*, 202-205.
- Nicholas, D. (2005). *Assessing information needs: Tools, techniques and concepts for the internet age* (2nd ed.). London : Aslib.

ผู้เขียนบทความ

นางธิดารัตน์ สาระพล

อาจารย์ประจำสาขาวิชาสารสนเทศศาสตร์
ภาควิชามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
คณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด 45120
E-mail : thidarat@reru.ac.th